

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Bonis Operibus Docto. Martini Lutheri Liber

Luther, Martin

Vuittemberge, 1521

VD16 L 7151

De Tertio Pr[a]ecepto Dei.

urn:nbn:de:hbz:466:1-33333

cales, nebulones suam tum Papalem tum Episcopalem extor-
municationem frustra inferrent. Quam vehementer languescer-
rent & deficerent Romanensia tonitrua, Quotiens obmutescen-
dum esset, ei quem nunc mundus cogitur audire. Quam parum
inueniretur prædicatorum & cõcionatorum in orbe Christiano?
Sed ita malum illud inualuit, vt iustum rectumq; sit quicquid
ipsi proponant sibi. Hic nemo est mortalium, qui pro dei noie
& gloria pugnet. Equidem crediderim neq; manus neq; frequen-
tius peccatum admitti in exterioribus operibus, quã in hoc præ-
cepto. Est enim altius q̃ vt multi intelligant, & allequantur, atq;
adeo eã dei nomine & potestate sic ornatum, vt periculosum
sit attingere. Verũ prophetę olim in hoc magistri artifices fuisse,
sed & Apostoli, potissimum diuus Paulus, qui nihil morati, ni-
hil curantes, siue summus, siue infimus sacerdos dixisset, siue in
dei siue suo ipsius nomine fecisset. Observabant em̃ & verba &
opera, conferentes ea cũ dei præceptis, non respicientes siue mag-
nus Ioann. siue paruus Nicolaus vel in dei vel in hominis noie
id fecisset. Itaq; mori cogebãtur. De qua re nra etate plura essent
dicenda, vt qua oia longe peius agãtur. Sed Chrm Petũ & Pau,
oportet hæc suis sanctis nominibus ita tegere, vt nullũ magis pu-
dendũ pudoris & dedecoris operculum in terras venerit, quam
sanctissimũ & super benedictũ nomen Ihesu Christi. Possis igitur
abominari vitã, tantũ propter abusum & blasphemã sancti
nominis dei. In ter quæ, si id diuini substituerit, vereor futurum,
vt Satanã p̃ deo adorent. Tanta & tã immoderata impudentiã
& sacri siue spirituales & docti omnia agunt. Summe igitur tem-
pestiuum est, vt deum oremus ex animo, vt nomẽ suum sanctifi-
ciet. Sed hoc sanguine constabit, & eos qui in bonis martyrum
sedent, & qui eorum sanguine acquisiti & seruari sunt, oportet
vt ipsi rursus martyres faciant. De qua realias plura.

DE TERTIO PRÆCEPTO DEI. PRIMO.

¶ Iam vidimus quantũ sit honorũ operũ in secũdo dei præcepto,
quę tamẽ per se non sunt bona, nisi in fide, & fiducia diuini erga
nos amoris progrediantur. Vtinam igitur vel hoc solum obser-
uaremus præceptum, interim tantum occupati, interim prohdõs
lor tot alijs operibus negociosi, huius operis profus imperiti.
Nunc ergo sequitur tertium præceptum. Sabbata sanctifica,

Prima tabu-
la Mofi.

In primo est præceptum quomodo sese cor nostrum erga deum cogitationibus habere debeat. In secundo quemadmodum os verbis. In hoc vero tertio præcipitur, quales nos exhibere oporteat deo operibus. Et hæc est prior & dextera tabula Mofi, in qua hæc tria præcepta sunt scripta, hominem in dextero latere regentia, hoc est, in eiusmodi rebus quæ ad deum attinent, & in quibus deus cum eo, & ipse cum deo habet cõmerciũ & consueudinẽ, sine medio vilius creaturæ. Prima igitur huius præcepti opera sunt crassa, & sensibilia, quæ vere seruitutem diuinã appellamur. Vt sunt missas audire, orare, sermones audire diebus festis. Secũdum hæc opinionem per pauca sunt in hoc præcepto bona opera. Ad hæc, nisi in dei amore, gratia, fiducia, & fide proficiscuntur, nihil sunt penitus, sicut supra dictũ est. Quapropter bene esset, minus esse dierum festorum, quando eorum opera nostris temporibus, pene plerumque deteriora sunt operibus profestorum, & cõmuniũ, oclãdo, detorãdo, potãdo ludẽdo, & alijs malis factis. Præterea & missæ & sermones sine omni meliõre fruge aut diũtur, & orationes sine fide dicuntur. Fere em̃ sic fit, vt putemus satis factũ, vbi missam oculis vidimus, & orationem ore diximus, ita exterius primoribus quod dicitur digitiũ transeuntes, non cogitamur aliquid ex missa in cor concipiendũ, aliquid doctrinæ ex sermone mutandum, aliquid oratione petendum, flagitandum, & expectandũ. Quamquã hic maxima culpa est episcoporum & sacerdotum, vel eorum quibus prædicandi munus est iniunctũ, quod Euangeliũ non prædicant, quod homines non docent quod missas videre, sermones audire, & orare debeant. Quare hæc tria opera paucis interpretabimur.

SECUNDO.

¶ In missa opus est, vt ibi corde intersumus. Tunc autẽ ibi corde intersumus, quando fidem in corde exercemus. Hic oportet a nobis numerari & põderari verba Christi, quibus missam instituit, dicens: Accipite & comedite, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Similiter & super calicem. Accipite & bibite ex eo omnes. Hic est calix noui & eterni testamenti in meo sanguine, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionẽ peccatorum. Hoc facite quotienscunq; feceritis in meam cõmemoracionem. His enim verbis Christus exequias vel anniuersarium instituit, sibi cottidie seruandum in tota Christianitate. Atq; adeo fecit solẽne, legitimum, opulentum, & grande testamentũ, quo legauit & ordinauit non census, pecunias, & bona temporalia, sed remissionem omnium peccatorum, gratiam, & misericordiam, & vitam

& vitam eternā. Ut quicumq; ad has veniunt exequias, hoc testa-
 mentum habeant, & super hoc obijt, per quod id testamentum
 firmum & irrevocabile factum est. In cuius signum & annunciatio-
 nem, loco literarum & sigilli reliquit hic suum propriū cor-
 pus sub pane & vino. Hic ergo nunc opus est, ut homo primū
 opus huius p̄cepti bene exerceat, ne quid dubitet id sic certo esse,
 & sinat hoc testamētum sibi certum esse, ne Christum faciat mē-
 daceum. Nam quid aliud est si ad missam stans, neq; cogites, neq;
 credas, tibi Christum per suum testamentum legasse & dedisse
 remissionem omnium peccatorū, quam ac si diceres, Nescio,
 vel non credo verum esse, mihi remissionem peccatorū meorū
 hic legatam & datam esse? O quantum iam est missarū in mun-
 do! Quam pauci autem audientes eas eiusmodi & fide & vsu.
 Quo deus graviter offenditur. Itaq; nemo potest vtiliter interesse
 officio missæ, nisi sit vel in aduersitatibus, tentationibus & desi-
 derio diuinę gratiæ: vel qui libenter peccatis suis velit liberari, v^p
 si in malo est proposito, ut tamen sub missa sese cōmoret, & des-
 sideriū assequatur huius testamētū. Ideoq; olim publici & no-
 torij peccatores non permittēbantur interesse missæ. Hac ergo si-
 de recte procedente, non potest fieri quin cor hominis hoc testa-
 mento exhilaratum in amore dei caleat & liquatur. Tum sequi-
 tur laus & gratiarum actio dulci corde. Vnde Missa græce
 εὐχαριστία Eucharistia, hoc est gratiarum actio siue gratitudo
 dicitur, quod deum laudamus gratias agentes pro tali cōsolato-
 rio, diuine, & beato testamento. Quemadmodum laudat, gratias
 agit, & letatur, cui insignis & fidus amic⁹ mille vel plures aureos
 legauit. Quamquam Christo sepenumero accidit quod legato-
 ribus facientibus aliquot suo testamēto diuites, qui ipsorū vicis-
 sim ne meminerint quidem vnq; neq; laudantes, neq; gratias a-
 gentes. Sic fiunt hodie nostre missæ, ut tantum fiant, nobis inte-
 rim incertis & ignorātib; ad quid profint, vel quare fiant. Quę
 res facit ut neq; gratias agentes, neq; diligentes, neq; laudantes, ad
 missas aridi & duri perseueremus, nostris preculis & oratiunculis
 contenti. De qua re & alias plura.

TERTIO.

¶ Sermones nihil aliud esse conueniebat quam annunciatio-
 nem huius testamētū. Sed quis possit audire nemine p̄dicatē?
 Nunc enim ne hi quidem intelligunt hoc testamentum quorum
 est officium p̄dicare. Itaq; sermones exspectantur & dirigan-
 tur in fabulas nihili & nugatorias, sicq; Christo i obliuionē ve-
 niente, accidit nobis perinde atq; illis. 4. Regum. 7. Vidēbis &

Adnūciatio
 testamētū iu
 missa.

E

inde non comedes, quod non frum bonum videntes eo non fruimur. De quo etiam Ecclesiastes dicit, Hoc magnū est malū, vbi deus cuiusdam diuitias largitur, quibus eum non permittit vti. Sic videmus innumerabiliter multas missas, ignari tamen interea testamentum ne sit an vero quidpiam aliud, perinde ac si sit commune bonum opus per se. O deus quā prorsus excecā sumus. Vbi autem id ipsum bene predicatur, sic necessario vt diligenter audiant, excipiant, seruetur, sepe illius fiat mētio, & ita fides cōfirmetur contra omnes tentationes peccatorum, p̄teritorum, p̄sentium, futurorum. Ecce hęc est vnica ceremonia, vnica exercitatio, a Christo instituta, in qua debeamus congregari, cōuenire, exerceri, & concordēs agere. Quam tamen non vt reliquas ceremonias reliquit nudas esse ceremonias. Sed imposuit in eā sup̄ excellenter opiparū thesaurum, omnibus tradendum & dandum quicumq; in hoc testamentum crediderint. Huiusmodi sermone p̄dicandus esset peccator, vt de peccatis suis contritus, accenderetur desiderio huius thesauri. Ergo magnum necessesse est esse peccatam eorum qui Euangelium non audiunt, & qui eiusmodi thesauros & conuitiū opulentum ad quod vocantur cōtemptant. Verū multo maius peccatū est, non predicare Euangelium, & tantum populorū Euangelij audiendi cupidissimorum permittere perire, q̄uis tam seueriter p̄cipiente Christo Euangelium & hoc testamentum predicare, vt etiā missam noluerit fieri nisi simul & Euangelium p̄dicaretur. Sicut ipse dixit. Quocumq; feceritis in mei memoriam facietis. Quare abominabile est nostris temporibus esse Episcopum, pastorem siue parochū, & cōsecratorē siue predicatorem. Nemo enī amplius hoc nouit testamentū, taceo vt sint qui id p̄dicent. Cum tamen hoc summum & vnicū eorū sit & officiū & debitū. Quā difficile igitur reddent rationem pro tot animabus, defectu talium sermonum necessario pereuntibus.

Q VARTO.

Quid oratio
& quomodo
orandū.

¶ Orandū est, nō vt sit, numerādo multa folia, & baccas, sed p̄sentes aliquot calamitates in manus sumere, easq; toto tractare desiderio, & in his fidem & fiduciam erga deum sic exercere, vt non dubitemus fore vt exaudiamur a deo. Sic S. Bernardus suos fratres docebat, dicens. Charissimi fratres, orationes vestras ne contempnatis. Vere enī vobis dico, priusquam verba perficiatis, orationem vestrā in coelis inscriptam esse. Etorū vnū certe vobis de deo psuadete, hoc est, vel futurū vt oratio vestra adiuu-

pleatur, vel si non impleatur, vobis non fuisse futurū vtile si impleta esset. Sic est oratio singularis exercitatio fidei, certo orationē deo ita acceptā faciētis, vt vel certo impleatur, vel melius petito vicissim nobis deur. Ita & S. Iacobus dixit. Si quis vestrū indiget sapientia postulet a deo, qui dat oībus affluenter, & non immergetur & dabitur ei. Postulet autē in fide nihil hestitās. Qui em hestitat similis est fluctui maris qui a vento mouet & circūferur. Non ergo estime homo ille q̄ accipiat aliquid a dño. Nonne hæc clara est sententia, aperte vt promittēs, ita negās non confidentē nihil consequi, neq; quod petit, neq; melius. Ad quā fidem excitandā Christus Marci. ii. ipse dixit. Dico vobis, omnia quecunq; orātes petitis, credite, quia accipietis, & eueniēt vobis. Et Lucæ. ii. Petite & dabitur vobis, querite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Omnis em qui petit accipit, qui querit inuenit, & pulsanti aperietur. Quis autē ex vobis panem petit panem, nunquid lapidē dabit illi? aut piscem, nunquid pro pisce serpētem dabit illi? Aut si petierit ouē, nunquid porriget illi scorpionem? Si ergo vos cum sitis mali nostris bona dare filijs vestris, quāto magis pater vester cœlestis de cœlo dabit sp̄ritū bonum petentibus ser?

Fides orationis anima & vita.

QVINTO.

¶ Quis ita durus, ita saxeus est, quē non tam potētia & efficacitā verba mouerint, cū oīni fiducia hilaritē & libētē orandit? Sed quā multas orationes necesse esset reformari, si recte orandū sit? Nūc quidē oīnia & tēpla & monasteria referta & plena sunt orationib; & cāticis. Sed quomō sit vt parū id nascatur bonę ferugis & commodi, imo vt indies peius agat? Nihil aliud causę est, quam q̄d S. Iacobus ostendit, dicens. Petitis & non accipitis, eo q̄d male petatis. Nā si hæc fiducia & fides orationi desit, oratio ē mortua, & nihil aliud profus quā grauis labor & fatigatio, pro qua si quid tribuitur, nihil tamen est aliud nisi temporale commodū, sine oīnibus bonis & auxilijs animarū. Imo grādia incōmoda & execrationes animarū. In quibus procedunt, ore multū demurmurātes, nihil respiciētes id ne cōsequatur siue cupiāt, siue cōfidāt. Et ita permanēt in eiusmodi incredulitate peruecaces, vt in pessima consuetudine, contra vsū fidei, & naturam orationis. Ex quo sequitur, vere orantem nunq; dubitare, suam orationem certo esse acceptam & exauditam, etiam si idipsum non impetret quod orauerit. Nam deo proponenda est calāmitas in oratione, non tamen modum, mensuram, rationem.

Promissiones excitent nos ad orandum.

scopum, metam, vel locum ponēdo deo, sed an meliora & alia nobis dare velit, quam nos cogitare possumus ipsi permittere. Sicut S. Paulus ad Ro. s. dicit, Et deus alius & melius operatur & dat quam nos assequimur & intelligimus. Ut ad Ephesios. 3. dicit. Ita ut nulla sit dubitatio orationem esse acceptam, & exauditam, ut tamen deo tempus, locus, modus, & scopus liber sit. Quippe qui rem optime conficiet & conuenit. Hi em̄ veri sunt adoratores, eum in spiritu & veritate adorantes. Nam quicumq; non credunt se exaudiri peccant ad sinistram, cōtra hoc p̄ceptum, nimum inde desēctentes incredulitate. Qui autē deo scopū & metam p̄figunt peccant ad dexteram, nimum accedentes tentatione dei. Deus autem vtrumq; prohibuit, ne in peccato ipsius, neq; ad dexteram neq; ad sinistram desēcteremus, hoc est, ut neq; incredulitate neq; tentatione dei peccantes, simplici fide in viā recta manētes ipsi confidamus, non tamen metā ponētes.

SEXTO.

Ad dextram ad sinistram huius p̄cepti peccare

Opus primi p̄cepti vitā oīm operū aliorum p̄ceptorum.

Vel primū coarguat nos semper peccare.

¶ Sic videmus sicut secundum p̄ceptum, ita hoc nihil aliud esse debere, quam exercitationem & agitationem primi p̄cepti, hoc est fidei, fiducię confidentię, sp̄i & amoris erga deum. Ita ut primum p̄ceptum in omnibus sit imperator & capitaneus, & fides primarium op⁹ & vitā omnium aliorū operum, sine qua, ut dictum est, bona esse non possunt. Si autem dixeris, quid sit credere nequeo orationem meam exauditam & acceptam esse Respondeo. Eo etiā p̄cipue nomine fides, orare, & omnia reliqua bona opera p̄cepta sunt, ut cognoscas quid possis, & quid non possis. Quod si inuenis te non posse sic credere & facere, tum cura ut te humiliter coram deo, hoc ei conquerens, et sic infirma fidei scintilla incipiens, eam indies vsu eius magis & magis in omni vitā & cunctis operibus confirmando & confortando. Nemo enim est in terris qui non egregiam partem defectus fidei, hoc est primi & summi p̄cepti, habeat, Nam & sancti Apostoli in Euangelio & p̄sertim S. Petrus, erant infirme in fide, sic ut Christum orarent, dicentes. Domine adauge in nobis fidē. Ipse quoq; eos sepe increpuit, quod infirmam fidem haberent. Ideo non est ut desperes, non manus & pedes relinquens, ubi sentis te non ita fortiter credere in oratione, vel alijs operibus, ut & deberes & velis. Imo tum agere debes deo gratias ex animo, quod tibi tuam infirmitatē ostendit, per eam te docens & admonens quam tibi necessarium sit, ut te exerceas, teq; quotidie confirmes in fide. Nam q̄ multos videas, orantes, cantantes, legētes, operantes, fulgentes, tanq; magni essent sancti, nunq; tamen eo

procedentes, vt cognoscant quomodo in sese opus primum
fides habeat, quo excecati & alios & seipsos se ducunt, arbitantes
secum bene agi, & interim struentes & edificantes super arenam
suorum operum, sine omni fide, non super gratiam & promissi-
onem dei, per firmam & puram fidem. Itaq; habemus, donec
viviemus quantulumcunq; id est, satis & manibus & pedibus as-
gendi, vt primi precepti & fidei omnibus vt operibus, ita passis
omnibus discipuli maneamus, non cessantes discere. Nemo enim
mortalium nouit quanta res sit deo soli confidere, nisi incipiens
& operibus inchoans.

SEPTIMO.

¶ Nunc iterum vide, si etiam nullum aliud bonum opus pre-
ceptum esset, nonne orationem solam satis fuerit, toto vita hu-
mane tempore in fide exercere? Ad quod precipue instituti sunt
sacri ordinis. Sicut olim aliqui sanctorum paru dies noctesq;
orauerunt. Imo nemo prorsus moralium est qui non habeat si-
ne intermissione tempus quo oret. Ego vero loquor de spiritali
oratione. Hoc est, Nemo suo labore, si velit, adeo prae grauat, *Semper
orandum.*
quin simul possit in corde suo etiam cum deo loqui, etq; vel sus-
cipere, vel aliorum calamitates proponere, auxilium orare, ob-
secrare, & in his omnibus fidem suam exercere & confirmare.
Hoc enim voluit dominus, Luce. 1 s. dicens. Sine intermissione
orandum. Quis Matt. 6. prohibens multa verba, & longas ora-
tiones. In quo phariseos & hypocritas reprehendit. Non quod
vocalis & longa oratio mala sit, sed quod non sit vera oratio, q̄
semper fieri possit, & que sine interna oratione fidei nihil penitus
sit. Nam oratio quoq; exterior suis temporibus exercenda est,
praesertim in missa, sicut hoc precepto exigitur, & vbi ad interna
fidem & orationem profuerit, siue domi siue ruri, in hoc vel alijs
sit operibus. De quo non est huius temporis plura loqui. Hoc
enim attinet ad orationem dominicam, in qua omnes petitiones,
& vocales orationes breuibus verbis comprehensae sunt.

OCTAVO.

¶ Vbi ergo nunc sunt bona opera cupientes & nosse & facere?
Proponant enim sibi solam orationem, & inuenient verum hoc esse
quod sancti patres dixerunt. Non esse laborem vt est orare. Ore
quidem obmurmurare facile est, vel saltem facile videtur. Sed
serio & corde verba exequi interiore pietate & deuotione, hoc est
desiderio & fide, vt cor serio petat quod verba habent, nihil du-
bitans se exauditum iri, hoc certe magnum est opus coram oculis
E iij

dei. Hic repugnat & reluctatur diabolus omnibus viribus. O quotiens hic voluptatem orandi impedit, & tempus & locum non permittitur. Imo sepe numero etiam desperationem facturus, an homo sit dignus qui talē tantamq̄ maiestatem, quē deus est, oret, & ita irretitur? ut homo nesciat, serium ne sit quod oret, an vero minime, an possibile sit ut eius oratio sit accepta, id gen⁹ mirabilium cogitationū multas ingerens. Scit enī quam potens, quā efficax, quā omnibus hominibus utilis sit vel vnus hominis si delis oratio. Quamobrem eam non libenter permittit oriri. Hic sane oportet hominē esse sapientē, neq; hoc desperare, & se & suam orationē indignam esse, ante eiusmodi immensam maiestatem, & nequaquā sua niti dignitate, neq; ppter suam rursus indignitatem quid omittere. Sed oportet præceptū dei obseruare, idq; ei obijcere, & Satanae occurrere, dicendo: Sicut ob meam dignitatem nihil incipiam, ita ob meam indignitatem nihil omitam. Ego enī ob id solum & oro & operor, quod deus ex pura sua misericordia & bonitate omnibus indignis exauditionem & gratiam promisit. Imo non solum promisit, sed etiā seuerissime sub sua sempiterna indignatione & ira præcepit orandum, confidendum, & accipiendum. Si ergo summæ maiestati nimium non fuit eiusmodi suos indignos vermiculos tam vehementer obstringere ad orandum, confidendum, & ab eo accipiendum, quō mihi sit nimium, tale præceptum cum omni gaudio accipere, siue dignus siue indignus sum? Ita subuertenda est diaboli suggestio dei præcepto. Sic enim definit, & alioquin nunquā,

NONO.

¶ Quæ sunt autē causæ & necessitates deo omnipotenti in oratione proponendæ & conquerendæ ad exercendā fidem? Responsio. Primo sunt priuatæ vnus cuiusq; calamitatis, tērationes, & aduersitates. De quibus Dauid psal. 31. Tu es refugium meū a tribulatione quæ circumdedit me, exultatio mea erue me a circumdantibus me. Item psal. cxli. Voce mea ad dominum clamauī; voce mea dominū deprecatus sum. Effundo in cōspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuncio. Ita debet Christianus homo sibi sub missa proponere, quod sentit sibi deesse, aut nimium habere, idq; totum libere corā deo effundere, lachrymando, gemendo, suspirando, & ut potest miserabilissime tanq̄ coram patre suo fidelissimo, parato ipsi subuenire, Quod si tuas necessitates vel nescis vel nō cognoscis, aut

Quæ petenda, siue pro quibus orandum sit.

si cares tentationibus & persecutionibus, scias tum tecum pessime agi. Nam hæc est persecutio maxima, si te sentias tam stupidum, tam durum, tam insensatum, ut nullis moueare persecutionibus. Sed nullum est melius speculum, in quo tuam necessitatem conspicerere possis, quam decem dei præcepta, in quibus inuenis quid tibi desit, & quid querere debeas. Itaque inueniens in te infirmam fidem, tenuem spem, & paruam erga deum amorē, sed & deum abs te non laudari, neque coli, sed propriam laudem & iactantiam diligi, hominum fauorem magni fieri, non libenter missam & sermones audiri, pigrum esse ad orandum, in quibus rebus nemo non deficit & errat, huiusmodi defectus debes pluris facere, quam omnia corporalia damna, in bonis temporalibus, fama, honore & corpore, ita ut etiam morte ipsa deteriores sint, & omnibus mortalibus morbis. Quæ omnia debes deo cum gratitudine & religione proponere, conqueri, & auxilium petere, cum omni fiducia, hoc ipsum expectare, te exauditum esse, teque operem & gratiam imperaturum esse. Sic pergens ulterius in secunda præceptorum dei tabula, vide quæ inobediens fueris & adhuc sis patri & matri, & omnibus magistrantibus siue superioribus quomodo proximum tuum ira, odio, conuiuijs offenderis, quomodo te impudicitia, auaritia, & iniusticia, sed & verba & facta contra tuum proximum tentent. Tum enim haud dubie inuenies te omnium calamitatum & miseriarum plenum esse, & satis causarum habere, etiam guttas sanguineas lachrymari, si posses.

DECIMO.

¶ Sed scio, multos esse tam stultos, ut talia nolint orare & petere, nisi prius se inuenerint puros, exultantes neminem in peccatis tacentem a deo exaudiri. Id quod totum faciunt falsi prædicatores, qui docent non a dei gratia & fide, sed a proprijs operibus incipiendum. En tu miser homo, fracto tibi crure, vel in discrimen aliquod corporalis mortis adductus, inuocas deum, hunc vel illum sanctum, non expectans donec conualescat crur tuum, vel periculum deserit. Neque adeo stultus es, ut cogites a deo neminem exaudiri, cui vel crus fractum sit, vel qui in periculum mortis uenerit. Imo existimas, a deo te tum potissimum exaudiri, quando in maximo es discrimine & calamitate. Quare ergo hic tam stultus es, ubi inestimabiliter magis necessarium est, & sempiternum damnum, ut nolis prius pro fide, spe, amore, humilitate, obedientia, pudicitia, mansuetudine, pace, & iustitia petere, quam sis sine omni incredulitate, dubitatione,

Stultissima opinio diffidere in oratione propter nostra peccata, cum ipse sua ueritatis causa exaudiat non ullius iustitiae nostræ respectu,

desperatione, superbia, inobediencia, impudicitia, auaritia, in
iustitia, quum tamen quo magis te peccatorem in his rebus inue
nis, eo magis & impensius orare & clamare debeas. Adeo cœci
sumus. In corporalibus calamitatibus & morbis currimus ad
deum, in animarum vero morbis procurrimus a deo, nolentes ad
eum redire, nisi prius sani, integri. Quasi vero vsq̄ alius possit esse
deus qui corpori, & alius qui spiri. ui medeatur. Aut nos nobis
ipsis in spiritali calamitate, quæ maior est corporali, adiuuamen
to esse velimus. Hoc diabolicum est consilium & propositum.
Non ergo sic mi homo. Volens em̄ a peccatis sanari non est vt
te a deo subtrahas, sed multo confidentius ad eum curras, & ores,
quam si te corporalis calamitas & persecutio inuasisset. Deus em̄
nō est inimicus peccatoribus, nisi infidelibus, hoc est sua peccas
ta non agnoscētibz, conquerentibus, neq̄ auxilium in ea apud
deum querentibus, sed sua ipsorum arrogantia & præsumptione
sefe prius purgantes, eius gratia nolūt indigere, nō permitte
ntes eum esse deum, omnibus tribuentē, & nihil vicissim accipientē.

VNDECIMO.

Missarum
orationes.

¶ Hęc omnia dicta sunt, de oratione & proprię & publicę ca
lamitatis. Sed oratio ad hoc præceptum proprię pertinens, & or
pus diei festi appellata, est multo melior & maior soluenda pro
vniuersitate totius Christiani orbis, pro omnibus calamitatibus
omnium hominum inimicorum & amicorū, præcipue in vni
uscuiusq̄ parrochia vel diocesi degentium. Sic em̄ S. Pau. S.
Timotheo discipulo suo committebat, dicens. Obsecro igitur
primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes,
gratiarum actiones, pro oibus hominibus, pro regibus & om
nibus qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam & tranqui
lam vitam agamus, in omni pietate & castitate. Hoc em̄ bonum
est & acceptum coram saluatore nostro deo. Similiter Hierem.
29. præcipiebat populo Israhel, orandum esse deum pro ciuitate
& regione Babylonia, ideo quod ciuitatis pax etiam ipsorū pax
esset. Vnde Baruch. 1. Orate pro vita Nabuchodonosor regis
Babylonia, & pro vita Balthasar filij eius, vt sint dies eorum sicut
dies cœli super terram, & vt det dominus virtutem nobis, & il
luminet oculos nostros, vt viuamus sub vmbra Nabuchodos
nosor regis Babylonia, & sub vmbra Balthasar filij eius, & serui
amus eis multis diebus, & inueniamus gratiam in conspectu eor
um. Hęc communis & publica oratio est præciosa, & efficacis
sima, propter quam etiam conuenimus. Vnde etiam templum
domus orationis vocatur, vt ibi agminatim & nostras & oim
hominum

hominum calamitates ob oculos ponentes, eas deo exhibeamus, pro gratia inuocantes. Sed oportet hoc fieri serio & cū vera cōmiseratione, vt eiusmodi omnium mortalium calamitatibus & malis cōmōti, & sincera compassione super eos vera fide & fiducia oremus. Vbi ergo eiusmodi oratio sub missa non fieret, saū? & melius esset, missam omiti. Nam quomodo conueniat nos corporaliter in dōmo orationis conuenire, quo significatur, inuocandum & orandum esse publice pro tota omnium fidelium vniuersitate, & iterim orationes ita dispergere & partiri, vt vnusquisq; pro seipso tantum oret, nemine pro alijs curante & sollicito, & alienis malis miserente? Quomodo ergo possit hęc oratio, vtilis, bona, accepta, communis, aut opus dici festi diei & cōuentus? sicut faciunt, proprias orationes suas seruantes, hic pro hoc, ille pro illo, nihil habentes, nisi orationes proprię & priuatae vilitati seruientes, quas deus odio habet.

DVODECIMO.

¶ Huius publicę orationis ex antiqua consuetudine veluti reliquię remanserunt, & argumentum, quando in fine concionis siue sermonis confessio recēsetur, & pro tota Christiana republica pro concione oratur. Sed hic non esset subsistendum tanq̄ confecto negotio, vt nūc mos & vsus est, sed deberet esse admonitio per totam missam pro talibus calamitatibus orandi, ad q̄d nos concionatur exhortatur, Et vt digne oremus, nos nostrorum peccatorum p̄monet, per hoc humilians. Quod patissimis fieri decet, vt deinde populus agminatim deo sua peccata per se conqueratur, pro vniuersis vt ex animo, ita cum fide orans. O vnam agmen vsquam aliquod secundū hanc rationē missam audiret & oraret, vt publice & in concione sinceris & ex animo natus clamor ad deum ascenderet, quam inestimabilis virtus & auxiliū ex huiusmodi oratione sequeretur. Quid terribilius posset omnibus malis spiritib; accidere? Quod maius optis in terris posset fieri? Per quod tam multi prohi homines conuertuntur, tam multi peccatores conuertantur. Nā Ecclesia Christiana cerētam maiore potestate, & maius op̄ nō habet, quam eius in dōi orationem publicam & cōmunem, contra omnia quę ei aduersa accidere possunt. Hoc malus spiritus bene nouit, hoc nosē nihil non molies vt hanc orationem impediat. Hic permittit nos pulchra extruere templa, multa fundare, inflare, organa pulsare, legere, cantare, multas missas celebrare, & id genus ceremonias innumerabiles exercere, quas nihil metuit, imo eos sic adiuuat, vt tanta iudicantes optima, putem⁹ eiusmodi cultura rem oprime cō-

Publica orō

F

fectam. Sed inter hæc hanc publicam, fortem, & vtilem orationem subverti, & sub hac specie omiti, hic habet quod requirit. Nam iacente & profligata oratione, nemo quidpiam malo spiritui adimet, nemo repugnabit. Observaturus autem, nos huiusmodi oratione vsuros etiam si sub tugurio & tecto stramentitio, vel hara esset, nimirum non permetteret eam procedere, sed eam longe vehementiù timeret quàm omnia sublimia, magna, & pulchra templa, turres, campanas, vbicunq; gentium esse possunt, si in eis eiusmodi oratio non esset. Certe nihil prorsus refert in quibus vel locis, vel structuris conveniamus, sed momentū est tantum in hac oratione inuicta, vt eam omnes vniuersum bene faciamus, eamq; ad deum venire curemus.

DECIMOTERTIO,

Vires & potentia orationis.

¶ Vires autem & potentiam huius orationis vel hinc conficiamus, quod olim Abraham pro quinque ciuitatibus Sodoma, Gommorra &c. deprecatus, eo promouit, vt si decem iusti in illis fuissent, hoc est duo in singulis, deus eas non deleuisset. Quid ergo fieret vbi multi in vna congregatio ne ex animo & vere deo cōfisi inuocarent? Ita dicit Iacobus. Orate pro inuicē vt saluemini. Multum enī valet deprecatio iusti assidua, hoc est, non deficient magis & magis orare, etiā nō statim affecta quod rogar, vt nō nulli faciunt pusillanimes. Cuius rei exemplū afferens ait; Helias homo erat similis nobis passibilis, & oratione orauit vt nō plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex. Et rursum orauit, & cœlum dedit pluuiā, & terra dedit fructū suum. Eiusmodi sententiarum & exemplorū nos agentium sunt in scriptura permulta. Ita tamen vt fiat cum grauitate, fide, & ex animo. Vt David dicit. Oculi dñi super iustos, & aures eius in preces eorū. Item. Dñs prope est inuocantibus eū, omnibus inuocantibus, cum in veritate. Cur addit inuocantibus eum in veritate? Quod neq; oratum, neq; inuocatum dicitur, vbi os solum demurmurat. Quid igitur deus faceret, te cū tuo ora, siue libro, siue baccis oratoris ita adueniente, vt nihil aliud cogites nisi vt orationem perficias, & numerum impleas. Vt interrogatus, quid cause esset aut quid instituisses orandum, tu ipse ignorares. Neq; enim tu considerasti & perpendisti deo vel hoc vel illud proponendi, vel petendi. Tua sola & vnica est causa, tibi hoc & tantum orationis esse impositum. Hoc vis seruare & perficere. Quid ergo miraris sæpe cœliis fulguribus & tonitribus incendi templa? nobis ex domo orationis domum delusoriam facientibus. Nos ne dicamus oratum vbi nihil neq; proponimus neq; petimus. Verum

esset perinde nobis faciendum, atq; sit a magnis principibus alfe
quid petitis, sibi proponentibus non solum aliquem nume-
rum verborum garrendum. Alioquin em princeps existimaret
se derideri, vel petitores insanire. Sed principes adituri pri⁹ re be-
ne concepta calamitatem suam bene & diligenter exponunt, id
tamen totum eius gratia permittentes, cu bona fiducia fore vt ex-
audiantur. Sic agendum est nobis cu deo certa & indubitata ces-
sione, aliquas calamitates nominatim exprimendo, eas ipsius gra-
tia & bonae voluntati offerentes, nihilq; minus dubitantes qua
nos exauditos esse. Nam ipse promissit se eiusmodi orationem
exauditurum, quod non deus aliquis terrenus fecit.

DECIMOQ VARTO.

¶ Huiusmodi rationem orandi affabre scimus, corporalibus
calamitatibus impeditu. Na morbis correpti, hic S. Christopho.
illie S. Barbarā inuocamus, hic vouetur ad S. Iacobū, illic alio^r
Tum ex animo & corde oratur, tum bona est fiducia, & oēs bo-
nae orationis conditiones. Sed in templū ad missam ingressi, in-
star simulachrorū stamus, nihil scientes cōminisci, nihil profere,
nihil conqueri. Ibi strepunt baculae, ibi sonant folia, ibi os des-
murmurat. Neq; aliud supra. Si vero interrogas, quid abs te sit
vel proponendū vel conquerendū in oratione. Si parū doctus
es, aperi oculos, respiciens vt tuam ita aliorū Christianorū vitā,
praesertim sacrorum conditiōē. Tum em inuenies, quam fides,
spes, charitas, obedientia, castitas, & omnes breuiter virtutes pro-
fligate sunt, nunc vitijs omnigenis regnantibus. Quantus sit bo-
norum praedicatorum & praetorum defectus. Quam nulli nisi
nebulones, foeminae, pueri, & stulti, imperent. Tum inuenies ne-
cessariū esse tam in manē dei indignationem sanguineis lachry-
mis omnibus horis per totum mundum indefinenter deprecari.
Verum em est, nunquā magis fuisse opus oratione quā his tem-
poribus, & in posterum, vsq; in finem mundi. Tantis igitur ca-
lamitatibus & miserijs te non mouentibus ad cōmiserationem &
querimoniam, ne te corrupat & seducat tua conditio, tu⁹ status,
tuus ordo, tuum bonum opus, vel tua oratio. Nihil em in te erit
Christianae vel vene, vel conditionis, quamlibet probus fueris.
Sed haec omnia pronuntiata sunt, fore vt deo maxime irascente,
& Christiana republica plurimum calamitatum passura, desu-
tuos intercessores & deprecatores erga deum. Sicut Esaias
flens dicit. lxiij. Ecce tu iratus es. Non est qui inuocet no-
men tuum, qui constirgat & teneat te. Item Ezechielis. xxij.

Et quesui de eis virum qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra ne dissiparem eam, & non inueni. Et effusidi super eos indignationem meam, & in igne irae meae consumpsi eos. Quibus verbis deus ostendit, se velle quomodo nos ipsi resistere debeamus, & eius irae pro nobis mutuo occurrere. Sicut de propheta Mose saepe scriptum legitur, ab eo deum esse retentum, ne iram suam super populum Israel effunderet.

DECIMOQ VINTO.

¶ Vbi autem manebunt, qui non solum eiusmodi calamitates ecclesiae non curant, non deprecantur, verum etiam rident, in hoc sibi placentes, iudicant obloquuntur, detrahunt, cantantes & loquentes de suorum proximorum peccatis, interim tamen ita in trepidi & impudentes, vt ne templum quidem ingredi, missas audire, orare, sese pro bonis Christianis & habere & haberi dubitent. Hi certe egent, pro quibus duplex fiat oratio, vbi simpliciter oratur pro his quos iudicant, derident, condemnant. Qui & ipsi praenunciatii sunt futuri, per sinistram latronem, qui Christum in sua passione, defectu, & calamitate incessit, & per omnes qui Christum ita cruci affixum blasphemabant, quo tempore maxime eum adiuuare debebant. O deus quam caeci, imo quam amentes sumus facti omnes Christiani? Quam doctus finis erit istius irae o pater caelestis: calamitates Christianae reipublicae pro quibus deprecandis in templo & ad missam conuenimus & congregamur deridendi, blasphemandi, & iudicandi? Hoc enim nostra facit infamia sensibilitas. Turca vrbes, regiones, & homines depopulante, templa diripiente, putamus Christianae reipublicae ingentem illam esse iacturam, hic deplangimus, hic in arma & reges & principes vocamus. Sed quod fides interit, quod charitas refrigescit, quod verbum dei omittitur quod omnia breuiter peccatorum genera inualescunt, ibi nemo penitus pugnae meminit. Quin potius Pontifex, episcopi, sacerdotes, monachi, multo deteriores Turcae, quos contra hos spirituales hostes decebat esse duces signiferos, & imperatores huius spiritualis prelij, ipsimet sunt eiusmodi Turcarum, & diabolici exercitus principes & antesignani. Sicut Iudaei Iudeorum Christum capientium. Oportebat Apostolum Episcopum, sacerdotem, & vnum ex optimis esse qui aggredere retur Christum opprimere. Ita oportet Christianam reipublicam ab his a quibus defendenda erat, subuerti, ipsis tam e interim semper opinione sua in fortibus ita magnanimis, ita prudenter, vt Turcas deuorare velint, & sic caula & domo domi a se icent

Duri, quos non miseret calamitas Ecclesiae.

Similis latroni sinistro in Cruce ridendi Christum.

sa, & ardente reliqua, vna cum ouibus & quicquid in ea est, nihilominus lupum in frutibus latentem persequi. Hoc igitur est tempus, hæc merces merita & digna ingratitude nostra pro gratia, quam nobis Christus gratis suo precioso sanguine, anxio labore, & acerbissima morte assecutus est.

DECIMOSEXTO.

¶ Ecce vbi nunc sunt ociosi isti, nescientes quomodo bona operari facere debeant. Vbi sunt qui Rhomam, qui ad S. Iacobum curstant? Proponere tibi hoc vnicum bonum opus missam, respiciens proximi tui calamitatem & miseriam miserere eius vicem, conquerere hoc deo, ora pro eo, idipsum pro omnibus totius reipublice Christiane calamitatibus faciens, presertim pro principibus, prelatibus, & potestatibus, quas deus nobis omnibus pro intolerabili poena & plaga patitur tam culpabiliter & insigniter lassis & corruptis. Hoc enim diligenter & ex animo faciens, certus esto te esse ex optimis bellatoribus & ducibus, non solum contra Turcas, sed etiam aduersus malos demones & potestates inferorum. Hoc vero non facienti, quid queso profit, omnia omnium sanctorum miracula facere; & omnes Turcas trucidare, interim tamen culpabili & reo inuento, & qui sui proximi calamitates non curarit, per hoc contra charitatem peccans? Nam Christus in extremo iudicio non interrogabit, quantum pro te oraueris, ieiunaueris, peregrinatus sis, hoc vel illud feceris, sed quantum alijs vel infimis boni feceris. Sunt autem proculdubio inter infimos etiam qui peccatis, & spirituali egestate, carcere & inopia premuntur, quorum nunc multo plures sunt quam qui corporali calamitate laborant. Itaque caue tibi. Nostra enim electicia opera & peculiariter nobis proposita abducunt nos super & in nos ipsos, ita ut nostram tantum & utilitatem & salutem queramus. Sed dei precepta cogunt nos ad nostrum proximum, ut nos per ea aliorum tantum saluti subseruiamus, exemplo Christi in cruce, non pro se tantum, sed magis pro nobis oranti, quum diceret: Pater ignosce illis, quoniam nesciunt quid faciunt. Ita oportet & nos invicem alium pro alio orare. Ex quo vnusquisque cognoscere possit quam peruersus & improbus populus sit, detractores, temerarij iudices, & contemptores aliorum, nihil aliud facientes quam contemnentes eos pro quibus orare debeant. In quo vitio nemo adeo profunde heret ut facientes proprie electa bona opera, peculiariter coram hominibus speciosi & apparentes, propter eorum pulchram & speciosam vitam in multiplicibus bonis operibus.

Precepta dei
adigunt nos
ad curam pro
proximo.

DECIMOSEPTIMO.

Spiritualis
intellectus
præcepti de
Sabbato.

Verus Sab-
batus.

¶ Habet hoc præceptum secundum spiritualem intellectum multo sublimius opus, complectens naturam totius hominis. Hic ergo nosse oportet, Sabbatum secundum linguæ Hebraicæ proprietatem significare festum vel quietem, ideo quod deus septimo die quiescit & cessauerit ab omnibus suis operibus creatis, Gene. 2. Ideo præcepit deus etiam septimum diem sanctificandum, & cessandum a nostris operibus, quæ sex diebus operamur. Quod sabbatum nunc in diem dominicam est mutatum, & reliqui dies appellantur dies profesti, siue operarij: dies vero dñici dies ocij, siue quietis siue sanctus dies. Atque vniuersa in Christiana religione nullus sit dies festus, præter dñicum, Item vt beatissime virginis Mariæ, & reliquorum diuorū festa omnia in diem dñicum transponerentur. Sic enim multum vitaretur & omitteretur vitiorum per dies operarios. Neque regiones adeo inopia premerentur. Sed hodie onerati sumus multitudine festorum in perniciem animarum, corporum, & opum. De quibus multa possint dici. Hæc autem requies ab operibus est duplex, corporalis & spiritualis. Itaque præceptum quoque hic dupliciter intelligitur. Corporalis est sabbatismus vel requies est, de qua superius dictum est, vt intermissio nostro officio & labore, in templo conuenientes, missam videamus, verbum dei audiamus, & pro publica omnium salute concorditer oremus. Qui sabbatismus quæuis corporalis sit, & deinceps in Christiana repub. non præceptus a deo, vt Apostolus ad Collos. 2. dicit. Nemo ergo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festæ, aut neomeniæ, aut sabbatorum quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi. Nunc vero impleta est veritas, ita vt omnes dies sint festi. Sicut Esaias dicit lxvi. Et erit mensis ex mense, & sabbatum ex sabbato. Et rursum omnes dies sunt profesti & operarij. Attamen sabbatismus est necessarius, & a Christiana repub. institutus, propter imperfectos prophanos siue laicos, & opifices & operarios seu mercenarios, vt & ipsi possint ad verbum dei conuenire. Nam sicut videmus, sacerdotes & monachi, quotidie sacrificant & celebrant, orant omnibus horis, & sese exercent in verbo dei, studendo, legendo, audiendo. Quo nomine etiam præ alijs immunes sunt a laboribus, prouentibus & pensionibus aucti & prouisi, habentes quotidie dies festos, quotidie facientes opera diei festi, ex parte omnium dierum profestorum, vt quibus dies sint indifferentes. Quod si omnes essemus profesti, & sciremus Euangelium, possemus quidie vel operari & laborare, si vellemus, vel requiescere & sabbatismum agere, si possemus. Na

sabbatismus iam non est necessarius, neque preceptus, nisi ad versum dei descendendum & orandum. DECIMOSEPTIMO.

¶ Spiritus sabbatismus, quem deus in hoc precepto precipue putavit, est, ut non solum labores & officia omittamus, sed multo magis ut permittamus dumtaxat deum in nobis operari, nihil proprii in omnibus nostris viribus operantes. Quod autem hoc fit, sic fit. Homo peccatis corruptus, habet multum mali amoris & studij ad omnia peccata, & ut scriptura ait. Gen. 8. cum terra cogitatio cordis intenta est ad malum omni tempore, hoc est ad superbiam, inobedientiam, iram, odium, avaritiam, impudicitiam, & in summa summarum, in omnibus quae vel agit vel omittit magis quirit suam commoditatem & voluntatem quam dei gloriam, & sui proximi. Ideo omnia eius opera, omnes eius cogitationes, omnis eius vita est mala & non divina. Ut igitur deus in eo operetur, oportet omnia haec vicia & malitias perire & euelli, ut hic nascatur requies & cessatio omnium operum nostrorum, cogitationum, & verborum, & vitae, ut in posterum in nobis, ut Paulus ad Gal. 1. dicit, non nos, sed Christus in nobis vivat, operetur, & loquatur. Id vero non fit delicatis diebus, sed hic vis facienda est naturae, & permittendum ut ei vis fiat. Hic enim incipit pugna inter spiritum & carnem, hic spiritus reluctatur irae, voluptati, superbiae. Carne volente in voluptate, honoribus & ocio & tranquillitate diffuere. De quo Paulus ad Gal. 5. Qui Christi sunt carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Hic ergo sequuntur bona opera, ieiunare, vigilare, laborare, de quibus nonnulli adeo multa dicunt & scribunt, interea tamen neque principium neque finem eorum scientes, Ideoque & nos in penitentia de his dicemus.

DECIMO OCTAVO.

¶ Sabbatismus autem ut operibus nostris cessantibus, deus solus in nobis operetur, perficitur duobus modis. Primo per nostram propriam exercitationem. Secundo per alienam externamque exercitationem vel agitationem. Nostra igitur exercitationem sic oportet esse institutam & instructam, ut primo videntes quod sit nostra caro interea, nisi quod sensus, voluntas, & cogitationes nos irriter, eis resistentes non obsequamur. Sicut Sapiens dixit, Eccles. Post concupiscentias tuas ne eas. Et Deut. 12. Quod precipio tibi hoc tantum facito, domino, nec addas quicquam nec minuas. Hic oportet hominem omnes habere in usu perpetuo, quas David oravit, dicens: Domine deduc me in viam mandatorum tuorum, & non in avaritiam. Item, Vias tuas demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. Item, Perfice gressus meos in semitis tuis, ut non moveantur vestigia mea. Et eiusmodi multas, quas omnes haec oratio complectitur, Adueniat regnum tuum. Nam concupiscentiarum sunt tam multae, tam multiplices, interdum suggestionem mali

Sabbatismus
vocatio operum
naturae nostrae, & diuina opera pati.

spiritus, ita subiles, & speciose, ut impossibile sit homini seipsum regere in sua via. Relinquat igitur homo manus & pedes, sese dei imperio permittens, sua ratione nihil confisus, ut Hieremi dicit. Domine scio quod via hominis non est in manu eius. Hoc enim figuratum est, quando filii Israel egressis Aegypto, nulla via, nullus cibus, nullus potus, nullum fuit auxilium. Ideo deus eos precedebat die nube clara, noctu vero columna ignea, alens eos coelitus manna, ita conseruans eorum calcametra & vestes ut non attererentur, sicut legitur in libris Mosi. Itaque oramus: Adueniat regnum tuum, ut tu nos regas, & non nos nosipsos. Neque enim quicquam in nobis est periculosius propria nostra & voluntate & ratione. Et hoc est primum & summum dei in nobis opus, & optima exercitatio nostra opera omittendi, vacuos, liberos & ociosos, & a voluntate & a ratione, ferari, & sese deo in omnibus committere, praesertim ubi spiritualia & bona apparent.

DECIMONONO.

Columna,
Nubis,
& ignis,

Exercitia
carnis,

Hoc sequuntur exercitationes carnis, ad interim das eius voluptates malas & crassas, ad ocium & quietem faciendam. Quas oportet a nobis ieiunijs, vigilijs, & laboribus, occidi & sedari. Ex quo fundamento discimus quantum & quare ieiunare, vigilare, & laborare debeamus. Sunt enim procul dolor multi coecorum hominum, suas abstinentias, ieiunia, vigilijs, labores, hoc tantum nomine exercentium, quod existimant esse bona opera, & illis seculum multa promereri. Ideo procedentes eiusmodi interdum tam multa faciunt, ut interim sicut corpora sua perdunt, ita capita in demeritiam agunt. At longe coeciores sunt hi, qui ieiunia non solum ut illi secundum multitudinem vel longitudinem metiuntur, sed etiam secundum cibos, rati multo melius esse si non vescantur carne quadrupedum, ovis aut butyro. Hos vincunt qui ieiunia secundum sanctos indicant, & iuxta dies eligunt, hic feria quarta, ille sabbato, hic S. Barbarae, ille diuo Sebastiano, & deinceps. Hi omnes in ieiunio nihil aliud querunt nisi opus in seipso, quo facto, arbitrantur bene factum. Hic enim prudens pretereo, non nullos sic ieiunare, ut tamen ad ebrietatem potent, non illos vero ita opulenter piscibus, & alijs epulis vescentes ieiunare, ut multo minoris carne quadrupedum, ovis, & butyro vescerentur. Nam eiusmodi ieiunare, non est ieiunare, sed & ieiunium & deum derisum habere. Ideo permiserim eligi a quoque dies, cibos, multaque diuina ieiunandi, pro suo arbitrio, modo ne ibi subsistat. Sed obseruet suam carnem, cui pro eius ferocia & perulentia ieiunia, vigilijs, & labores imponat, neque plura, siue Pontifex, ecclesiae, Episcopus,

Episcopus, confessor, siue quisquis alius præceperit. Nam ieiuniorum, vigiliarum, & laborum modus & regula a nemine secundum ciborum multitudinem die sue, sed pro incremento vel decreto carnalis concupiscentie & ferocitatis accipienda est, ad quas tantum occidendas & opprimendas, & non ob alia, ieiunia, vigiliæ, & labores instituti sunt. Quod si eiusmodi voluptates non essent, idem valeret comedere quod ieiunare, idem dormire quod vigilare, idem ociari quod laborare, & vnun tam bonum esset quæ alterum, sine omni discrimine.

VIGESIMO.

¶ Si igitur quispiam sentiret & inuineret plus ferocitatis in carne sua expiscibus quæ ex ouis & carne quadrupedum nasci, debet carne quadrupedum, & non piscibus vesci. Rursum sentiens caput corrumpi & infatuari, corpus & stomachum corrumpi ieiunio, vel non opus esse opprimere ferocitatem carnis sue, ieiunium prorsus relinquat, comedens, dormiens, ocians, quantum sibi opus est ad sanitatem, nihil respiciendo id contra vel Ecclesiæ præcepta vel ordinis & status leges sit. Neque enim vel vlla Ecclesiæ præcepta, vel vllæ vllius ordinis constitutiones possunt ieiunia, vigiliæ & labores arctius instituire & præscribere quam quatenus profunt, carni & eius voluptatibus & cupiditatibus edomandis atque mortificandis. Vbiunquæ autem hoc scopo præterito, ieiunia, cibos, somnium, vigiliæ, seuerius præcipiunt quam caro perferre possit, vel interimende cupiditati opus sit, & ita natura corrumpitur, caput perditur, tum nemo sibi proponat a se opus bonum esse factum, sese vel ecclesiæ præceptis, vel ordinis constitutionibus excusans. Videbitur enim sibi ipse defuisse, & quantum in ipso fuit, sui ipsius homicida & percussor factus. Nam corpus non est datum, ad mortificandam eius naturalem vitam vel opus, sed tantum ad opprimendam eius ferocitatem. Nisi vero ferocitas tanta fuerit vt ei sine pernicie & iactura naturalis vitæ satis non possit resisti. Sicut enim dictum est, in exercitationibus ieiunij, vigiliarum, & laborum, oculus habendus est non ad opus in seipso, non ad dies, non ad multitudinem, non ad cibos, sed tantum ad ferocem & pernitentem Adam, vt ita in eo petulantia & ferocitas tollatur.

VIGESIMOPRIMO.

¶ Ex his possumus perpendere quæ prudenter vel stulte faciant nonnullæ mulieres grauidæ, & quomodo egroti sint habendi. Nam stultæ mulierculæ ieiunijs adeo nituntur, vt prius tam partus quæ sui ipsius periculum subeant, quam non equaliter vna cum alijs ieiunent, facientes sibi conscientiam, vbi nulla est, & nullam rursus facientes, vbi sit. Cuius rei causa sunt concionatores, ita temere, ita imprudenter ieiunium prædicantes, vt verum eius vsum, modum, fructum, causam, & finem nunquam

Modus & ratio ieiuniorum.

Cur, quo cō
silio, in quē
finem ieiunā
nandum.

ostendant. Ita permittendū esset egrotis & esse & bibere quotidie quies
quid vellent. Et breuiter, ferocitate carnis cessante, statim cessant & ois
causa ieiunandi, vigilandi, laborandi, hoc vel illud edendi. Neq; vllū
est amplius præceptum alligans & obstringens. Rursum cauendum
est, ne ex hac libertate desidiofa pigrizia noscat ferocitatem carnis mor
tificandi. Nam improbus Adam callidus est sibi ipsi veniam querendi,
prætexens vel corporis vel capitis perniciem. Vt sunt nonnulli effuē
tes, non esse necessarium vt ieiunemus & abstineamus, volentes hoc &
illo sine timore vesci, quasi diu multumq; ieiunijs exercitati, id tamen ne
gustarent quidem. Non minus a nobis vitanda sunt scandala, apud eos
qui vt non satis instructi & prudentes pro magno existimant peccato,
si non vna cum ipsis ipsorum more & instituto ieiunatur & comeditur.
Hic enim suauiter instruendi & docendi sunt, non ferociter contemnē
di, neq; in eorum fastidium & odium vel hoc vel illo vescendum. Sed
ostendēda ratio, quare hoc merito & legitime fiat, & ipsi quoq; ita pau
latim in eiusmodi intellectu ducendi. Si vero ita contumaciter fuerint
pertinaces, vt nullos audiant, relicto ipsis nos faciamus quod bonum
iustumq; esse scimus.

VIGESIMOSECVNDO.

Spiritalis
sabbatismus

¶ Posterior exercitatio quæ nobis ab alijs accidit, est quando vel ab
hominibus vel a satana offendimur, quando bonis siue opibus exuimur,
quando corpus egroat, quando honor nobis adimitur, & quies
quid nos ad iram, impatientiam, & inquietudinem commouet. Nam
dei opus sicut in nobis secundum suam sapientiam, non nostram ratio
nem imperat, secundum suam puritatem non nostræ carnis ferocitatem,
(Dei enim opus est sapientia & castitas, nostrum vero opus stultitia &
impudicitia, quæ feriari debent) Sic in nobis quoq; debet regere secun
dum suam pacem, & non nostra ira, impatientia, & bellum. Nam pax
etiā est dei opus, impatientia vero nostræ carnis opus, quod feriari de
bet, & mortuum esse. Vt ita prorsus spirituale sabbatismum celebres
mus vacantes a nostris operibus, & permittentes deum in nobis operari.
Quapropter ad huiusmodi nostra opera & Adam mortificā dum, im
mittit deus nostris ceruicibus multas aduersitates, nos ad iram commo
uentes, multas passiones ad impatientiam prouocantes, tandem & mors
tem & infamiam seculi, eo nihil aliud querēs, quam vt ira, impatientia,
& bello a nobis expulso, ad suum op⁹, id est ad pacem in nobis veniat.
Ita dicit Esaias. 2 s. Alienum opus eius vt operetur opus suum. Quid
hoc est? Immittit nobis passiones & bellum & discordiam, vt nos eru
diat patientiam & pacem habere. Tabet mori vt viuificet, donec homo
exercitatus ita pacificus, ita tranquillus fiat, vt nihil moueatur rebus neq;
prosperis neq; aduersis, siue viuatur siue moriatur, siue honoretur siue in

fametur. Tum ibi solus operatur deus, Tum ibi nihil est humani operis. Hoc tum vocatur sabbatum vere seruasse & sanctificasse. Tum homo a seipso non ducitur. Tum non per seipsum voluptate afficitur, tum nulla re turbatur, sed deus ipse eum ducit, ibi tū plane diuinæ sunt voluptates, pax, & leticia, vna cum alijs bonis operibus, & virtutibus.

VIGESIMOTERTIO.

¶ Hæc opera deus tantū facit, vt iubeat sabbatum non solum seruari, sed etiam sanctificari seu sanctum iudicari, ita ostendens, nihil esse melius, nihil preciosius, quam mori, pati, & omnes breuiter calamitates. Sunt enim reliquiæ imo sacra consecrantia siue sanctificantia hominem a suis operibus, ad opera dei, sicut templum a naturalibus operibus consecratur ad dei culturam. Itaq; recognoscat eas homo pro reliquijs venerabilibus, gaudens & deo gratias agens si veniant. Nam aduenientes eum ita sanctificant, vt hoc præceptum perficiat, & saluus fiat, liberatus ab omnibus suis peccatis. Sic David dicit. Preciosa in conspectu dñi mors sanctorum eius. Atq; vt nos ad hæc confirmet & animet, non solum nobis sabbatum præcepit (natura enim valde inuita moritur & patitur, & est amarus sabbatismus, ociosam a suo opere & moriū esse) sed multiplicibus nos verbis in scripturis consolatus est, nobis dicens, P̄sal. 90. Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eū. Item p̄sal. 33. Iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit. Neq; illis contentus, dedit nobis efficax & sorte exemplum, vnicum suum filium IHESVM dñm nostrum, qui sabbato toto die festo iacuit vacuus & inanis omnium suorum operum & primus omnium hoc præceptum impleuit, quamq; nulla necessitate pro seipso, sed tantum ad nostram consolationem, vt nos in omnibus nostris passionibus, atq; adeo etiam morte tranquilli, & quieti simus, & pacem habeamus, respicientes CHRISTVM post suam requiem & sabbatum resuscitatum, deinceps tantum in deo, & deum in illo viuente. Sic & nos per mortificationem nostri Adæ (quod perfecte non fit nisi per mortem nature, & sepulturam) erigimur in deum, vt deus in nobis perpetuo & viuat & opereatur. Ecce hæc sunt tres partes hominis, ratio, voluptas, & molestia, in quibus omnia eius opera proficiuntur, per has tres exercitationes, dei imperium siue regimen, nostras castimodias, & externas offensiones, mortificanda, vt ita spiritualem sabbatum celebrantes, dei operibus locum concedamus.

VIGESIMOQVARTO.

¶ Verū eiusmōdi opa & passioes oportet in fide & bona fiducia diuinae moris fieri, vt sicut dictum est, omnia opera in primo præcepto & fide

G ij

Ideo præceptum de sanctificando sabbato vt iudicatur, res sanctus esse, adhibitione.

Anacepha-
leosis trium
praeceptorū.

māeant, & fides ī eisdem sese exerceat & confirmet, propter quod omnia
reliqua & opera & praecepta posita sunt. Ideo vide quam pulcher aureus
annulus ex his tribus praeceptis & eorum operibus seipsum fabrefaciat,
& quomodo ex primo praecepto & fide fluat secundum vsq; in tertium,
& rursum tertium per secundum in primum penetrat. Nam primum
opus est, credere, & bonum cor & fiduciam ad deum habere. Ex eo des-
luit secundum bonum opus, dei nomē laudare, gratiam eius confiteri,
ipsi soli omnem gloriam transcribere & tribuere. Deinde sequitur ter-
tium, dei culturam siue seruitutem, orationibus, auditione sermonum,
meditatione beneficiorum dei exercere, ad haec se castigare & suam car-
nem edomare. Satanas igitur videns eiusmodi fidem, dei gloriam &
culturam, insanit incipiens persecutiones, adortus corpus, bona, hono-
rem, & vitam, infligit nobis morbos, ignominiam, & mortem, ita per-
mittente & ordinante deo. Ecce tum incipit secundum opus, siue secun-
dus sabbatissimus tertij praecepti, per quem fides mirum in modum pro-
batur, velut aurum in fornace. Nam magna res est, bonā fiduciam ad
deum seruare, etiam mortem, ignominiam, morbum, inopiam immit-
tentem, & in tam horribili imagine mortis eum nihilo secius pro mihi-
simo parere habere. Quod fieri oportet in hoc opere tertij praecepti, vbi
passio cogit fidem ad inuocandum nomen dei, & laudandum in eius-
modi passionibus, & ita iterum venit tertium praeceptum in secundum.
Et per inuocationem & laudem nominis diuini, nascitur fides, rediens
in seipsam & confirmans seipsam, per duo opera tertij & secundi prae-
cepti. Ita fides egressa in opera, redit per opera in seipsam. Sicut sol oris-
tur vsq; in occidentē, post hac ad orientem reuertens. Qua de re in san-
ctis scripturis dies proprie tribuitur pacificae & tranquillae vitae in ope-
ribus: Nox autem patienti vitae & calamitatibus obrute, in aduersitatibus.
Et sic fides in vtraq; vita uiuit & operatur, egreditur & ingreditur. Vt
Christus Iohannis .6. dicit.

VIGESIMOQ VINTO,

Collatio pre-
ceptorū ad
orationem
dominicā,

¶ Hunc bonorum operum ordinem oramus in oratione dominica.
In qua primum est quod dicimus, Pater noster qui es in caelis. Quae
verba sunt primi operis fidei, quod tenore primi praecepti nihil dubitat
sese habere propitiū deū & patrem in caelo. Secundum, Sanctifis-
cetur nomen tuum. Quo fides petit dei nomen, laudes, & gloriam pre-
dicari, dei nomen in omnibus aduersitatibus inuocans, tenore secundi
praecepti. Tertium: Adueniat regnum tuum. Quo verum & legitimi-
mum sabbatum & ocium nostrorum operum oramus, vt in nobis tā-
tum dei sit opus, & ita deus in nobis vt in suo regno regnet, vt ipse dixit.
Amen dico vobis. Regnum dei nusquam, nisi intra vos est. Quarta
petitio est: Fiat voluntas tua. Qua oramus vt septem praecepta secun-

dae tabulae seruire & exequi possimus, in quibus & ipsis fides exercetur
erga proximum, sicut & in his tribus exercitata est, in operibus tantum
erga deum. Et hec sunt orationes in quibus pronomina, Tu, tuum, tuū,
tua, sunt, vt nihil aliud querentes quam ad deum peruentia. Reliquę
enim omnes dicunt noster, nobis, nostris &c. Ibi enim nos nostra bo-
na, nostramq; salutem oramus. Hęc igitur hactenus sint de priore Mo-
si tabula dicta, & quidem crassius, ad demonstranda simplicibus sum-
me bona opera. Sequitur igitur secunda tabula.

PRIMUM PRAECEPTVM SECVN-
DAE TABVLAE
HONORA PATREM TVVM ET MA-
TREM TVAM.

¶ Ex hoc praeepto discimus, post sublimia opera trium primorum
praeeptorum, nullum esse melius opus quam obedientiam & seruitutē
omnium eorum qui nobis pro superioribus positi sunt. Quapropter
etiam inobedientia maius est peccatum homicidio, impudicitia, furto,
deceptione, & quicquid in ea comprehendi potest. Nam differentia
peccatorum quod alio maius sit, nō possumus melius internoscere quā
ex ordine praeeptorum dei. Quamuis & vnumquodq; praeeptum
per se in suo opere differentias habet, Quis em̄ nesciat execrari & detesta-
ri grauius esse quam irasci, ferire maius q̄ detestari, ferire patrem & ma-
trem maius q̄ plebeium & quemlibet hominem: Docent ergo nos hęc
septem praeepta, quomodo nos bonis operibus erga deum exercere des-
beamus, & primo erga nostros superiores. Primum opus est, Hono-
rare corporalem patrem & matrem. Qui honor non solum in hoc est,
vt gestibus nos exhibeamus pios, sed vt eis obtemperemus & obediam-
mus, eorum verba & opera reuerenter in oculis habentes, magni faciam-
us & curemus, ipsis obsequentes, tacentes & patientes quomocunq;
nos tractent vbi non sit contra tria prima praeepta. Ad hęc vt si opus
habeant, eos victu, cultu, & domo prouideamus. Neq; em̄ frustra dixit
deus, Honora eos. Non dixit, Dilige eos. Quamq; & hoc exigitur.
Sed honor sublimior est simplici amore, habēs comitem quendam tis-
morem, coalescentem cum amore, facientem vt homo eos magis me-
uit offendere q̄ penam. Quemadmodū reliquias timore veneramus, Honor timo-
re constat &
non tamen fugientes eas, vt suppliciu, sed multo magis eas penetramus. amore.
Talis timor amori intermixtus verus est honor. Alter enim timor sine
amore est erga ea quę contēnimus fugimusue, vt carnifices vel supplicia
timemus. Vbi nihil est honoris, Est enim metus expers omnis amoris,
G ij

Præceptum
quarum,
Honora pas-
trem & ma-
trem.

Honor timo-
re constat &
amore.